

УДК 37.036

Н.П. ВОЛКОВА,

*доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та психології
Університету імені Альфреда Нобеля (м. Дніпро)*

ЗАСОБИ СТИМУЛЮВАННЯ ТА МОТИВАЦІЇ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Статтю присвячено презентації розмаїття засобів стимулювання та мотивації творчої діяльності студентів, які реалізовано у виші. Акцентовано увагу на інноваційно-розвивальному освітньому просторі, інноваційно-розвивальному середовищі у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців; розкрито диверсифікацію освітніх послуг університету. Показано, що потужним засобом мотивування студентів до творчої діяльності є переорієнтація навчально-виховного процесу на формування професійної компетентності, конкурентоспроможності майбутніх фахівців.

Ключові слова: мотив, стимул, творча діяльність, інноваційно-розвивальне середовище університету, диверсифікація.

Постановка проблеми. Інтеграція України до європейського освітнього простору, сучасний рівень розвитку українського суспільства висувують нові, все більш високі вимоги до підготовки фахівців, вимагають від майбутніх спеціалістів конкурентоспроможності на ринку праці. Згідно з Болонськими принципами якість освіти гарантується не лише на рівні держави, але й на рівні університету, кафедри, викладача і студента. Така сама і структура відповідальності за виконання конче важливого завдання суспільства – формування людини XXI століття.

Характерні особливості сьогодення (економічні кризи, політична нестабільність, соціальна незахищеність, постійні природні катаклізми) пригнічують вітчизняну молодь, породжують у ній невіру в краще майбутнє, спричиняють негативізм і байдужість. У цих умовах вкрай важливим стає винайдення засобів стимулювання й мотивації майбутніх фахівців до творчості, професійного й особистісного зростання.

Аналіз останніх досліджень свідчить, що проблемі мотивації й стимулювання вітчизняні й зарубіжні вчені приділяють значну увагу (В. Асеев, Дж. Аткинсон, Л. Божович, Р. Гарднер, Дж. Девіс, М. Дригус, А. Дусавицький, В. Ковальов, А. Маркова, А. Маслоу, В. Мерлін, О. Скрипченко, Н. Юдіна та ін.). Психологічні аспекти мотивації досліджували Л. Божович, Дж. Брунер, Є. Ільїн, Д. Макклеланд, Х. Хекхаузен, П. Якобсон та ін. Питання мотивації навчання привертало увагу В. Давидова, Д. Ельконіна, Г. Костюка та ін.

Сучасні психолого-педагогічні дослідження акцентують увагу на виявленні шляхів мотиваційного забезпечення навчального процесу: розвиток пізнавальних потреб (П. Гальперін, М. Махмутов, Г. Щукіна та ін.); поєднання індивідуальних і колективних форм навчальної діяльності (Т. Васильєва, І. Чередов, Ю. Мальований, А. Мудрик, Г. Цукерман, О. Ярошенко та ін.); послугування технологіями проблемного навчання (А. Алексюк, І. Лернер, В. Лозова, О. Матюшкін, М. Махмутов та ін.).

Незважаючи на численність досліджень, на наш погляд, потребують вивчення питання щодо мотивації й стимулювання студентів до здійснення творчої діяльності, винайдення методів і засобів стимулювання студентів. Зважаючи на це, вважаємо за необхідне розглянути це питання докладніше.

Формулювання мети. Мета статті полягає в розкритті розмаїття засобів стимулювання та мотивації творчої діяльності студентів, які реалізовано в практиці роботи вишу.

Виклад основного матеріалу. Перш за все зупинимося на сутності самих феноменів «мотив», «стимул».

За твердженням А. Маслоу, мотив – прагнення людини реалізувати себе в тому, до чого вона відчуває себе потенційно здатною [7, с. 16]; сукупність спонук до діяльності, пов'язана із задоволенням потреб суб'єкта. Мотивами можуть виступати ідеали, інтереси, переконання, соціальні установки, цінності та потреби особистості [2, с. 158]. Вони є внутрішніми спонуканнями особистості.

Щодо поняття «стимул», то воно хоча і є аналогічно до мотиву рушійною силою, яка мотивує людину до діяльності, однак має певні відмінності. «Стимул» походить від давньогрецького «стимулус» та означає довгу загострену палицю, якою поганяли биків та мулів. У перекладі «стимул» означає «підштовхувати, поганяти» [3, с. 395]. Тобто стимул є зовнішнім спонуканням активності.

Розуміючи сутність зазначених феноменів, усвідомлюємо, що завданням вишу є пошук розмаїття засобів стимулювання, які б вплинули на підвищення мотивації студентів до творчої діяльності. Чому розмаїття? Тому що кожен із засобів стимулювання по-різному сприймається студентами, знаходячи або ні відгук в їхніх душах.

Які ж засоби стимулювання творчої діяльності студентів запроваджено в Університеті імені Альфреда Нобеля?

Перш за все це *створення інноваційно-розвивального освітнього простору у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців*, під яким розуміємо інноваційно-духовну динамічну єдність суб'єктів освітнього процесу та систему їхніх відносин.

У межах інноваційно-розвивального простору університету створено сприятливий психологічний клімат, що спонукає до особистісного зростання всіх учасників освітньої взаємодії – викладача, який стає на шлях постійного саморозвитку, створення креативної педагогічної продукції, і студентів, які є активними учасниками творчої духовної взаємодії, взаємопроникнення та взаємозбагачення внутрішнього індивідуального простору самовдосконалення викладача.

Сучасний університет – це складний організм, невід'ємна частина інноваційно-розвивального освітнього простору, основою якого є корпоративна культура, яка як потужний стратегічний інструмент, орієнтує всіх співробітників на досягнення спільних цілей, мобілізує ініціативу та полегшує продуктивне спілкування між ними. Саме вона відіграє визначальну роль у мобілізації ресурсів університету для активізації процесів саморозвитку всіх суб'єктів інноваційно-розвивального освітнього простору.

Корпоративну культуру можна характеризувати такими особливостями соціально-трудова відносин:

1. Сприйняття і викладачем, і студентом себе як суб'єктів освітнього простору, чия професійно-педагогічна трудова діяльність впливає на загальну результативність діяльності університету, його рейтинг, визначає подальшу стратегію його розвитку.

2. Усвідомлене прийняття особистісної відповідальності за «освітній продукт» своєї діяльності. Творче, ініціативне ставлення до виробничих обов'язків, до викладацької діяльності – норма поведінки суб'єктів інноваційно-розвивального освітнього простору.

3. Орієнтація викладацького складу вишу на постійний пошук, розробку нових методів, форм, оптимальних засобів здійснення професійної діяльності. За такого підходу педагогічна діяльність стає креативним полем самореалізації, самоактуалізації особистості.

Отже, процес створення інноваційно-розвивального простору починається зі створення колективу педагогів-одномудців як корпоративної спільноти університету, що транслює та продукує базисні ціннісні настанови, які відображені в Стратегії розвитку Університету на 2016–2030 роки, в усіх елементах, що складають інноваційно-розвивальний освітній простір. Лише за умов створення творчої вільної атмосфери серед професорсько-викладацького складу, формування творчої взаємодії у системі «викладач – студент», можна імплементувати стимулюючі заходи щодо мотивування студентів до творчої діяльності.

Продуктом відносин між суб'єктами інноваційно-розвивального освітнього простору є інноваційно-розвивальне середовище університету, яке можна подати як сукупність спеціально організованих психолого-педагогічних заходів, у результаті яких відбувається стимулювання саморозвитку особистості майбутнього фахівця, формування його професійної майстерності, диверсифікація маршрутів соціально-професійного саморозвитку.

Перш за все нові можливості для творчої самореалізації й саморозвитку для студентів.

1. Відповідно до Стратегії розвитку Університету на 2016–2030 роки успішно реалізуються та постійно започатковуються нові програми подвійних дипломів з іноземними вищими навчальними закладами.

Згідно з укладеними договорами із закордонними ВНЗ-партнерами в університеті реалізуються такі програми подвійних дипломів:

– з Університетом Уельсу, Велика Британія – програма «Міжнародний менеджмент» (рівень бакалавра, на кафедрі міжнародних економічних відносин та економічної теорії);

– з Вищою школою менеджменту та охорони праці в Катовіце – програма «Ділова англійська мова» (рівень бакалавра, на кафедрі англійської філології та перекладу);

– з Університетом Humanitas, Польща – програма «Ділова англійська мова» (рівень магістра, на кафедрі англійської філології та перекладу) та програма «Правознавство» (рівень магістра, на кафедрі права);

– з Вищою школою бізнесу – Національним університетом Льюїса в Новому Сончі, Польща – програма «Менеджмент за галузями економічної діяльності» (рівень магістра, у Міжнародній школі бізнесу).

У цілому подвійні дипломи вже отримали 84 студенти університету, та наразі 66 студентів навчається за такою програмою (включаючи студентів, що долучилися до програм протягом квітня 2017 р.).

Проводиться активна робота із залучення студентів до навчання за програмами подвійних дипломів з наступного навчального року. Так, відповідно до рішення вченої ради студентам кафедри психології та педагогіки запропоновано магістерську програму «Психологія в бізнесі» у Вищій школі менеджменту та охорони праці в Катовіце (Польща), до якої залучено також студентів кафедри інноваційного менеджменту та міжнародної логістики. Здійснено черговий набір на програму «Ділова англійська мова» по кафедрі англійської філології та перекладу. Кафедрою міжнародного маркетингу досягнута домовленість з Міжнародною школою бізнесу Університету імені Альфреда Нобеля щодо формування спільної групи для навчання за магістерською програмою у Вищій школі бізнесу в Новому Сончі.

Яким же чином ці програми сприяють підвищенню мотивації студентів до творчої діяльності?

Студенти – учасники програм відчують появу нових мотивів: *мотив досягнення* (прагнення до успіхів у навчанні, перевершення власного рівня попередніх досягнень); *мотив обов'язку* (почуття відповідальності за результати власної пізнавальної діяльності); *мотив самоствердження* (прагнення мати престижний статус у колективі, заслужити схвалення з боку викладачів, батьків і товаришів); *прагматичний мотив* (орієнтація на практичну цінність навчання, його важливе значення для майбутнього життя, досягнення матеріального благополуччя); *мотив самодетермінації* (прагнення до формування суб'єктної позиції); *професійний мотив* (прагнення досконало оволодіти майбутньою професією, стати висококласним фахівцем) та ін.

При цьому домінуючі мотиви студентів можуть варіюватися на різних етапах навчання через об'єктивні причини. Переконані, що успішність навчання студентів, їх бажання займатися творчою діяльністю, визначає не сам факт наявності тих чи інших мотивів, а їх особистісний сенс для студента, самостійність виникнення і виявлення, рівень усвідомлення, стійкості.

Наявність таких студентів в студентському середовищі є взірцем для інших, потужним поштовхом для їх (як студентів, так і викладачів) особистісного й професійного зростання.

2. *Забезпечення диверсифікації освітніх послуг університету.* Теоретичні основи диверсифікації професійного навчання досліджено в працях зарубіжних учених – С. Батишева, М. Гітман, Л. Камфоре, Л. Рея, А. Хемблін, Дж. Хоуні та ін. Диверсифікація (різнобічний розвиток [4]) відображає формування інноваційної освітньої парадигми, більш орієнтованої на особистість, ніж на виробництво [1, с. 39]. Вона характеризує підвищення ступеня гнучкості освітньої системи, її здатність до швидкої перебудови, необхідність врахування збільшених вимог суспільства до результатів діяльності освітніх систем; утвердження суб'єктності особистості у сфері освітніх послуг, коли особистість має можливість самостійно обирати, проектувати, втілювати освітні траєкторії відповідно до власних можливостей, запитів та потреб.

В університеті створено всі умови для реалізації різновидів власної активності студентів в оточуючому розвивально-освітньому середовищі, їх самоосвіті. За власним бажанням вони можуть збагачувати свої знання, беручи участь в міжнародних проектах, різноманітних семінарах, тренінгах особистісного зростання, роботі «Педагогічної майстерні», «Психологічної вітальні»; навчаючись на комп'ютерних та мовних (італійська, польська, іспанська, китайська та ін.) курсах, беручи участь в гуртках за інтересами (психологічний, міжкультурного спілкування тощо), літніх школах (психологічній, маркетинговій). Надання університетом розмаїття освітніх послуг є потужним засобом стимулювання до творчої діяльності й професійного самовдосконалення.

3. Потужним засобом мотивування студентів до творчої діяльності є *переорієнтація навчально-виховного процесу на формування професійної компетентності, конкурентоспроможності майбутніх фахівців*. Зазначене потребує:

А) *Здійснення неперервної адаптації змісту навчання до майбутніх професійних потреб студентів, повноцінної реалізації розвивального і виховного потенціалу змісту освіти*, створення передумов для опори на різні рівні пізнання, джерела одержання інформації, способи поєднання змісту освіти, Інтернету, медіапростору та життєвого індивідуального досвіду суб'єкта навчальної діяльності.

Моделювання змісту кожної навчальної дисципліни відбувається за логікою завдань майбутньої професійної діяльності та актуальних освітніх потреб студентів, забезпечуючи результати такої професійної підготовки, які можуть «тут і тепер» бути успішно застосовані в особистій, суспільній і професійній практиці. Це потребує від викладачів урахування таких вимог: проектувати навчальний предмет як предмет діяльності студента; проектувати діяльність студента із засвоєння спеціально підібраних навчальних завдань, що моделюють основні типи професійних завдань. У цьому випадку йдеться про те, що *засвоєння знань із самого початку здійснюється в контексті предметної та професійної діяльності майбутнього фахівця*.

Крім зазначеного, необхідно підкреслити, що викладацький склад університету розуміє, що знання ніколи не стануть стимулами поведінки студента, *якщо не пройшли через його почуття, не прийняті ним*. Іншими словами, лише те знання, що знайшло відповідний емоційний відгук, емоційне сприйняття, поступово перетворилося на систему потреб, цінностей, переконань, стає постійною безпосередньою спонукуючою окремих вчинків та визначає всю поведінку студентів.

На думку В. Сухомлинського, «переконання – це не лише усвідомлення людиною істинності світоглядних та моральних понять, а й особиста її готовність діяти відповідно до цих правил і понять. Переконаність спостерігаємо тоді, коли діяльність людини мотивується світоглядом, коли істинність того чи іншого поняття не тільки викликає в людині сумніви, а й формує її суб'єктивний стан, її особисте ставлення до істини» [6].

З метою спонукання студентів до творчої діяльності зміст їх професійної підготовки має бути орієнтований не лише на озброєння їх глибокими науковими знаннями, але й на *формування їхнього ставлення до знань, здатності відшукувати особистісні смисли*. Отже, знання мають усвідомлюватися студентами як цінність.

Зазначене можливе за умови, якщо зміст навчання проектується як *предмет діяльності студента, передбачаючи перехід від навчальної через квазіпрофесійну до професійної діяльності* (контекстний підхід А. Вербицького).

Б) *Постійне оновлення змісту навчання згідно з вимогами роботодавців*. В університеті плідно працює громадська рада з оцінювання професійних компетентностей випускників, метою діяльності якої є надання рекомендацій керівництву університету на підставі проведених її членами заходів, пов'язаних з незалежним експертним контролем та оцінюванням якості освітніх послуг, що надаються університетом. Членами громадської ради є провідні роботодавці Дніпропетровського регіону, представники професійних об'єднань, державних органів влади та місцевого самоврядування, юстиції, служби зайнятості, громадськості.

Діяльність громадської ради орієнтована на вирішення таких завдань:

- 1) забезпечення незалежного експертного оцінювання та контролю якості освітніх послуг, які надаються університетом у цілому, його окремими кафедрами, викладачами;
- 2) залучення представників громадськості, роботодавців до проведення такого контролю;
- 3) підвищення ефективності взаємодії університету з роботодавцями та пошук різних форм співпраці щодо покращання якості освітніх послуг, що надаються;

4) подолання елементів суб'єктивізму та стереотипів при оцінюванні знань та професійних компетентностей студентів та випускників університету.

Рекомендації ради враховуються керівництвом університету, обговорюються на засіданнях вченої ради та ректорату, є підґрунтям для прийняття відповідних рішень.

В) *Використання сучасних особистісно орієнтованих, інтерактивних та інформаційно-комунікативних технологій навчання (діалогічно-дискусійні, ігрові, тренінгові, проєктні, кейс-технології, веб-квести, вебінари, воркшопи та ін.).*

Зазначаючи доцільність інтерактивного навчання, варто навести дещо перефразовані слова китайського філософа Конфуція: «Те, що я чую, я забуваю. Те, що я бачу і чую, я трохи пам'ятаю. Те, що я чую, бачу й обговорюю, я починаю розуміти. Коли я чую, бачу, обговорюю і роблю, я набуваю знань і навичок. Коли я передаю знання іншим – Я стаю майстром».

Інтерактивність виступає характерологічною особливістю сучасного освітнього процесу з використанням комп'ютерних технологій, що сприяє встановленню суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладача і студентів, студентів між собою на основі активізації процесів емпатії, рефлексії, відчуття спільної діяльності тощо. Завдяки інтерактивним особистісно орієнтованим технологіям джерелом інформації, носіями освітніх і професійних норм та вимог виступають самі студенти, а зазначені норми і вимоги студенти сприймають як власний вибір і рішення, що є значно потужнішим стимулом, ніж зовнішнє примушування.

Студенти отримують можливість здійснити аналіз широкого кола професійних проблем, які розглядаються; актуалізувати свої потреби в самореалізації та відчутти себе дійовими учасниками навчального процесу; зробити унікальний внесок у спільні зусилля, незамінні для успіху всієї групи. Перевагами інтерактивних методів навчання є те, що вони дозволяють кожному учаснику мати власні погляди щодо вирішення поставленої проблеми, яка може мати декілька способів розв'язання; студенти залучаються до колективної творчої діяльності, осмисленого спілкування і взаємодії, поділу праці між членами групи; здійснюється взаємонавчання та взаємоконтроль.

Щодо інформаційно-комунікаційних технологій, то завдяки досить потужній комп'ютеризації аудиторій університету студенти мають можливість бути постійними слухачами відеолекцій, телеконференцій, вебінарів тощо.

Викладачі мають обрати серед різних технологій навчання ті, які здійснюють:

– «запуск» внутрішніх механізмів саморозвитку, самореалізації й самовдосконалення особистості у різних видах діяльності;

– зміну стереотипів та усвідомлення необхідності особистісних змін;

– рефлексію власних досягнень в особистісному зростанні.

І як результат – набуття студентами власного досвіду, що є найпотужнішим стимулом для творчого оволодіння майбутньою професійною діяльністю.

Так, науково-педагогічними працівниками Університету імені Альфреда Нобеля розроблено курс для навчання англійської мови студентів спеціальності «Психологія», який повністю орієнтований на комунікацію з професійною метою. Студенти в ігровій формі виконують професійні кейси англійською мовою, що сприяє оволодінню професійною мовою.

Ділові ігри з навчальною метою набули поширення в освітньому процесі в Університеті імені Альфреда Нобеля і застосовуються в рамках вивчення дисциплін, пов'язаних з економікою, організацією та управлінням, бухгалтерським обліком, правознавством, з новими формами господарювання в ринкових умовах, при вивченні іноземних мов.

В університеті набули поширення міжкафедральні, міждисциплінарні проєкти. Так, студенти спеціальності «Туризм» готують індивідуальні чи групові проєкти іноземною мовою, послуговуючись знаннями з маркетингу, реклами, економіки.

Г) *Забезпечення психолого-педагогічного супроводу, індивідуальної підтримки навчальної діяльності кожного студента.* Мова йде не про будь-яку форму допомоги, а про підтримку, в основі якої – збереження максимуму свободи та відповідальності студента за вибір варіанта розв'язання проблеми.

Основною тезою психолого-педагогічного супроводу є: навчання вибору, створення орієнтаційного поля саморозвитку в освітньому просторі ВНЗ. В основі супроводу – віра у внутрішні сили студента, опора на потреби в самореалізації у навчально-виховному процесі. Його системоутворюючою характеристикою є спільне зі студентом формування особистіс-

них та професійних цілей, життєвих планів, вирішення соціокультурних, соціокомунікативних, соціопобутових, навчальних проблем, надання психолого-педагогічної допомоги в ситуаціях, пов'язаних із неадекватним психоемоційним станом, професійно спрямованою та міжособистісною комунікацією, життєвим і професійним самовизначенням.

Психолого-педагогічний супровід передбачає наявність у студента бажання отримати допомогу від педагога або досвідченішого товариша. У цьому проявляється його суб'єктивне, особисте ставлення до цілої гами взаємопов'язаних чинників. Це й ставлення до самої діяльності, яка може бути і значущою, і другорядною, симпатії до педагога, який пропонує свою допомогу, до однокурсників, з якими відбувається безпосереднє спілкування й взаємодія. Іншими словами, *студент має бути запрограмований на співробітництво*, що можливе лише за наявності особливої системи відносин і ціннісних орієнтацій, гармонізації особистісної та суспільної сфер.

Важливим стимулюючим засобом є створення ситуації успіху – розуміння внутрішнього світу особистості, інтерес до її емоційного стану, прагнення зрозуміти і допомогти. Переживання, що супроводжують досягнення успіху, не тільки визначають самопочуття і задоволення собою, а й впливають на подальший розвиток, координують його темпи і спрямованість, а також спеціальну активність особистості. Технологічно ця допомога забезпечується рядом операцій особистісної підтримки, описаних К. Роджерсом: «Якщо я можу створити стосунки, які характеризуються з мого боку щирістю, прозорістю моїх справжніх почуттів, теплим прийняттям і високою оцінкою іншої людини як окремого індивіда, такою тонкою здатністю бачити його світ і його самого, як він сам їх бачить, тоді індивід у цих стосунках відчуватиме й розумітиме свої якості, які в минулому були ним придушені, виявить, що стає більш цілісною особистістю, здатною корисно жити, стане людиною, більш схожою на ту, якою він хотів би бути, буде більш самокерованим і впевненим у собі, стане людиною з більш вираженою індивідуальністю, здатною виразити себе, краще розумітиме й прийматиме інших людей, буде здатним успішно і спокійно справлятися з життєвими проблемами» [5, с. 249]. Систематичне інформування студента про досягнуті ним успіхи дає значний мотиваційний ефект, сповнює його вірою у власні сили і зміцнює прагнення займатися творчою діяльністю.

Забезпечення психолого-педагогічного супроводу, індивідуальної підтримки навчальної діяльності кожного студента потребує зміни позиції викладача з інформатора, транслятора знань, контролера на позиції:

– *Педагог-консультант*. Передбачає відсутність традиційного викладання матеріалу, заміну навчальної функції консультуванням як в реальному, так і в дистанційному режимі. Основна мета – навчити студента вчитися.

– *Педагог-модератор*. Підґрунтям моделювання є використання спеціальних технологій, що допомагають організувати процес вільної комунікації, обміну думками, що підводять студента до прийняття рішення за рахунок реалізації внутрішніх можливостей. Основними методами роботи педагога-модератора є такі, які спонукають студентів до діяльності й активізують їх, виявляють їхні проблеми, організують дискусійний процес, створюють атмосферу товариської співпраці. Педагог-модератор виступає посередником, який встановлює відносини між студентами.

– *Педагог-тьютор*. Здійснює педагогічний супровід студентів. Діяльність педагога-тьютора спрямована на роботу із суб'єктивним досвідом студента, аналіз його пізнавальних інтересів, намірів, потреб, особистих прагнень. Спілкування з тьюторами здійснюється через тьюторіали, семінари, групи взаємодопомоги, комп'ютерні конференції. Завдання педагога-тьютора – допомогти студентам отримати максимальну віддачу від навчання, стежити за перебігом навчання, здійснювати зворотний зв'язок у процесі виконання завдань, проводити групові тьюторіали, консультувати студентів, підтримувати їхню зацікавленість у навчанні впродовж всього вивчення предмета, забезпечити можливість використання різних форм контакту з ним (особисті зустрічі, електронна пошта, комп'ютерні конференції).

– *Педагог-фасилітатор*. Викладач-фасилітатор приймає та розуміє внутрішній світ своїх студентів, залишається доброзичливим, допомагає у вирішенні складних питань, створює сприятливі умови для інтерактивної взаємодії у процесі навчання.

Для підготовки викладачів університету до зазначеного відділом дидактики для них щомісячно проводяться семінари-тренінги, майстер-класи.

Д) *Включення студентів в різноманітну практичну діяльність з реалізації професійних ініціатив у співробітництві з економічними партнерами ВНЗ та роботодавцями.* Зазначене реалізується завдяки створенню єдиної системи наскрізної практичної підготовки студентів.

Розроблена система співробітництва між кафедрами та роботодавцями, які приймають студентів на практику, забезпечує їх якісну підготовку до певного виду трудової діяльності.

Метою практики є формування та розвиток у студентів професійного вміння приймати самостійні рішення в умовах конкретного виробництва, оволодіння сучасними методами, формами організації праці, знаряддями праці в галузі їх майбутньої спеціальності. Місцем проведення практики є сучасні підприємства (організації, установи) різних галузей господарства, науки, освіти, охорони здоров'я, культури, торгівлі, сільського господарства, державного управління, а також бази за межами України. За такого підходу студенти вже в період навчання у ВНЗ отримують можливість набути професійно спрямованих практичних умінь й навичок, що сприяє їх кращій адаптації в професійному конкурентному середовищі. Розуміємо, що з метою формування конкурентоспроможності майбутніх фахівців кількість підприємств-партнерів, що забезпечують бази практики, має постійно збільшуватися. Університет співпрацює з понад 150 компаніями, фірмами, організаціями регіону, України, вітчизняними та міжнародними.

Найкращий досвід практики студентів обговорюється на конференціях, висвітлюється у телевізійних програмах, фотовиставках. Кафедральні та загальноуніверситетські конференції з практики проводяться із запрошенням провідних фахівців підприємств-партнерів. З докладами на конференціях виступають студенти, які за результатами захисту звітів про проходження практики визнані кращими, а їхній досвід практичної діяльності на практиці є найбільш вдалим. Доцільним став досвід залучення студентів молодших курсів для участі у таких конференціях.

Щодо заходів, які було запропоновано студентам, то найбільш ефективними виявилися зустрічі (двічі на місяць) з представниками підприємств (на презентаціях, під час екскурсій, дні кар'єри, ярмарки вакансій, конкурсні відбори, різнопланові заходи у рамках «Тижня кар'єри» – дискусійний клуб «Моя проактивність та талант», в рамках якого був проведений майстер-клас «Досягни вершин кар'єри»); семінари-діалоги («Твої активність і талант – запорука твоєї кар'єри», «Самооцінка і планування кар'єри», «Етапи пошуку роботи», «Складання резюме і супровідних документів», «Проходження співбесіди»), «круглі столи», консультації та інтерактивні тренінги, ділові, рольові ігри, навчальна практика студентів, стажування у вітчизняних та міжнародних компаніях тощо.

Е) *Активне залучення студентів до науково-дослідної роботи (починаючи з першого курсу)* (впровадження елементів наукових досліджень, елементів творчості в навчальний процес), яка здійснюється з метою підвищення якості підготовки спеціалістів, їх конкурентоспроможності на ринку праці, розвитку творчих здібностей викладачів і студентів.

Інформуючи потенційних замовників наукової продукції, університет виступає ініціатором з проведення наукових конференцій, семінарів, симпозіумів, залучає своїх дослідників до подібних заходів, які проводять інші установи; організовує презентації нових навчальних спеціальностей, форуми молодих вчених і конкурси кращих наукових розробок «Дні науки»; видає власні наукові праці, наукові збірники, спеціальні рекламні видання, сприяє публікаціям своїх науковців в авторитетних виданнях.

У процесі багаторівневої підготовки студентам надається можливість здійснювати самостійну науково-дослідну діяльність, паралельно з навчальним процесом проводити індивідуальні та колективні дослідження, працювати у наукових та науково-методичних центрах, лабораторіях. Вони мають можливість друкувати науково-методичні збірники, що видаються щороку.

Щодо різновидів науково-дослідної роботи студентів університету, то найбільш ефективними є: робота в студентських наукових семінарах, гуртках, об'єднаннях; участь в роботі наукових конференцій кафедрального, університетського, регіонального, всеукраїнського, міжнародного рівнів і виступи з доповідями; участь в конкурсах на отримання грантів, в рамках державних, міжвузівських або університетських грантів, які виконуються на кафедрах і в наукових підрозділах університету; участь в олімпіадах з дисциплін, які вивчаються

(предметних олімпіадах); робота в студентських науково-інформаційних, перекладацьких, економічних та інших бюро; виконання індивідуальних завдань, проектів з певної проблеми під керівництвом викладача; публікаційна активність, а також робота зі створення і захисту інтелектуальної власності.

Є) *Активне залучення студентів до різновидів позааудиторної роботи.*

Усе розмаїття заходів, які проводяться в університеті у позанавчальний, час має на меті створення умов для розвитку і реалізації лідерського, громадянського, професійного потенціалу студентської молоді, формування потреби і готовності вдосконалити свою особистість, збагачувати духовний світ, розвивати самостійне мислення. Кожному студенту надається право обрати творчу справу, виходячи з інтересів і наявних талантів.

Для особистісного зростання студентів в Університеті імені Альфреда Нобеля організовані та проводяться програми, за різною тематикою. Мета цих програм – виявити молодих людей, чітко орієнтованих на особистісне зростання і самостійне досягнення успіху, надати можливість студентській молоді особистісно зростати в обраній сфері. В університеті діють такі програми, як: «Школи професіоналів» для студентів I–V курсів спеціальностей «Психологія», «Соціальна педагогіка», «Соціальна робота»; серії воркшопів на тему: «Де будувати успішну кар'єру?»; «Практична журналістика завтрашнього дня».

Висновок. Підсумовуючи, зазначимо, що мотивацію студентів слід підвищувати багатьма стимулюючими засобами в комплексі, спираючись на їхній досвід, враховуючи їхні вподобання та думку, адже результатом цієї праці стануть висококваліфіковані компетентні фахівці, які здатні значно краще адаптуватися до соціальних, побутових та виробничих умов, ефективно їх використовувати, удосконалюватися та змінюватися. Саме творча особистість може бути конкурентоспроможною в сучасному світі, саме цілісна, духовно багата, креативна людина спроможна по-справжньому керувати майбутнім, лише така особистість може впевнено подивитися в обличчя новому.

Упевнені, що презентоване розмаїття засобів, що стимулюють творчу активність студентів, створює особливе активне середовище, яке спонукає як студентів, так і викладачів, до творчої діяльності. Спрацьовує відомий ефект «солоного огірка». Огірок, потрапляючи в солоний розчин, не залежно від його бажання, починає солитися. Так і студенти, потрапляючи в інноваційно-розвивальне освітнє середовище університету, «змушені» ставати активними учасниками цього середовища (бо інакше не можливо), яке надає безліч можливостей, спонукає, «запускає» їх внутрішні механізми саморозвитку, самореалізації й самовдосконалення у різновидах діяльності; допомагає усвідомити необхідність особистісних змін й професійного зростання.

Список використаних джерел

1. Гитман М.Б. Диверсификация системы профессионального образования на основе использования дуальных программ / М.Б. Гитман, Е.К. Гитман, Н.Н. Матушкин // Высшее образование в России. – 2009. – № 3. – С. 39–46.
2. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы / Е.П. Ильин. – СПб.: Питер, 2003. – 512 с.
3. Подласый И.П. Педагогика. Новый курс: [учеб. для студ. пед. вузов в 2 кн.] / И.П. Подласый. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. – Кн. 1 : Общие основы. Процесс обучения. – 576 с.
4. Професійна освіта: Словник: навч. посіб. / укл. С.У. Гончаренко та ін.; за ред. Н.Г. Ничкало. – К.: Вища шк., 2000. – 380 с.
5. Роджерс К. Взгляд на психотерапию / К. Роджерс // Становление человека: пер. с англ. / общ. ред. и предисл. Е.И. Исениной. – М.: Изд. группа «Прогресс»; «Универс», 1994. – 480 с.
6. Сухомлинський В.О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості: Духовний світ школяра: Методика виховання колективу: вибрані твори: в 5 т. / В.О. Сухомлинський. – К.: Рад. школа, 1976. – 654 с.
7. Maslow Abraham. Motivation and personality / Abraham H. Maslow. – New York : Harper and Row, 1970. – 369 p.

References

1. Hitman, M.B., Hitman, E.K. & Matushkin, N.N. (2009). *Diversifikatsiia sistemy professionalnogo obrazovaniia na osnove ispolzovaniia dualnykh prohram* [Diversification of the vocational education system through the use of dual programs]. *Vysshee obrazovanie Rossii* [Higher education in Russia], no. 3, pp. 39-46 (In Russian).
2. Ilin, E.P. (2003). *Motivatsiia i motivy* [Motivation and motivation]. Sank-Peterburh, Piter Publ., 512 p. (In Russian).
3. Podlasyi, I.P. (1999). *Pedahohika. Novyi kurs: v 2-kh kn.* [Pedagogy. New Deal: in 2 books]. *Kn. 1: Obshchie osnovy. Protsess obucheniiia* [Book 1: General fundamentals. Learning process]. Moscow, VLADOS Publ., 576 p. (In Russian).
4. Honcharenko, S.U. Nychkalo, N.H. (ed.). (2000). *Profesiina osvita: slovnyk* [Professional education: Dictionary]. Kyiv, Vyshcha shkola Publ., 380 p. (In Ukrainian).
5. Rodzhers, K. In E.I. Isenina (Ed.). (1994). *Vzhliad na psikhoterapiiu* [A look at psychotherapy]. *Stanovlenie cheloveka* [The formation of man]. Moscow, Prohress Publ., Univers Publ., 480 p. (In Russian).
6. Sukhomlynskyi, V.O. (1976). *Problemy vykhovannia vsebichno rozvynenoi osobystosti: Dukhovnyi svit shkoliara : Metodyka vykhovannia kolektyvu: vybrani tvory: v 5-ty t.* [Problems of education fully developed personality, unseen student: Staff training methods: Selected Works : in 5 parts]. Kyiv, Radianska shkola Publ., 654 p. (In Ukrainian).
7. Maslow, A.H. (1970). *Motivation and personality*. New York, Harper and Row Publ., 369 p.

Статья посвящена презентации разнообразия средств стимулирования и мотивации творческой деятельности студентов, реализованного в высшем учебном заведении. Акцентируется внимание на инновационно-развивающем образовательном пространстве, инновационно-развивающей среде в процессе профессиональной подготовки будущих специалистов; раскрыта диверсификация образовательных услуг университета. Показано, что мощным средством мотивации студентов к творческой деятельности является переориентация учебно-воспитательного процесса на формирование профессиональной компетентности, конкурентоспособности будущих специалистов.

Ключевые слова: мотив, стимул, творческая деятельность, инновационно-развивающая среда университета, диверсификация.

The article presents the diversity of means for stimulation and motivation of students' creative activities that can be used at higher educational establishments. Special attention is paid to innovative and developing educational environment as well as to innovative and developing area in the course of professional training of future specialists. The diversification of university educational services has been characterized.

It has been demonstrated that retargeting educational process to the formation of professional competence and future specialists' competitiveness is a powerful means for enhancing students' motivation to creative activity.

Key words: motive, stimulus, creative activity, university innovative and developing environment, diversification.

Одержано 3.03.2017.